

A 2 Sissejuhatus teemasse

Osalejaid tervitatakse eripedagoogilise nõustamis- ja tugikeskuse juhatuse liikme poolt; neile antakse teavet täiendõppe sisu, käigu, eesmärkide ja organisatoorse struktuuri kohta. Osavõtjatele tutvustatakse lühidalt eripedagoogilist nõustamis- ja tugikeskust; nad peaksid omavahel tutvuma ja häälestuma täiendõppe sisule (*warming up*). Osalejad saavad võimaluse rääkida oma ootustest ning arutleda oma arusaamade üle kaasatud õppes ja koostööst. Selle mooduliosa jaoks on siin käsitletud vormis ette nähtud u 3,5 tundi; selle allüksusi saab aga ka iseseisvalt rakendada.

Kestvus	Sisu	Meetod	Meedium
1 30 min	Osavõtjate saabumine Osavõtjad räägivad oma ootustest seoses täiendõppega	Isetegevus (Lisa A 2 a)	Impulssplakatid eesmärgipäraste lausealgustega (Lisa A 2 b) A6-lausekaardid (Lisa A 2 c) Töövahendite komplekt (markeri, kleeplindi ja kääridega)
2 60 min 2.1	Tervitamine ja ülevaate andmine kogu täienduskursuse	Ettekanne	Plakat

2.2	kavatsetavast käigust. Eripedagoogilise nõustamis- ja tugikeskuse tööviisi tutvustamine (vt. moodul B)		
3 45 min	Osavõtjate tutvumine; üksteise kohta käiva info vahetus (Lisa A 2 d)	Isetegevus Töö paarides	Jaotusmaterjal (Lisa A 2 e) Viltpliatsid
4 45 min	Eeldused kaasatud õppe õnnestumiseks „sektordiagramm“ (Lisa A 2 f)	Töö väikestes gruppides	Viltpliatsid, kleepriba, käärid Jaotusmaterjal (Lisad A 2 g ja A 2 h) Kirjandusviide (Lisa A 2 i)
5 30 min	Hinnangu andmine	Vestlus või tagasisidelehtede täitmine	Tagasisideankeedid (Lisa A 2 j)

Lisa A 2 a

Seintele või loengutahvlile kinnitatud impulssplakatitel on kirjas erinevate lausete algused. Osavõtjad lõpetavad laused valmis kaartidel. Viimased kleebitakse seinal või pabertahvil oleva lause alla, nii et viiele erinevale lausealgusele ka erinevad lauselõpud lisanduvad.

Antud meetod on eelkõige mõttekas juhul, kui osavõtjad ei saabu kõik üheaegselt. Ülesande lahendamist saab lihtsustada üht võimalikku lauselõppu näitena ette andes.

Lisa A 2 b**Sujuv sissejuhatus impulssplakatite abiga**

Seinale või loengutahvlile kinnitatud impulssplakatitel on igaühel üks pooleliolev lause. Eesmärgipärasteks on osutunud järgmised lausekatked:

„Ma tulin siia, kuna ...“

„Mulle meeldiks, kui siin ...“

„Siin tahaksin ma eelkõige teada saada, ...“

„Ma loodan, et me siin ...“

„Ma loodan, et me siin ei ...“

“Ma arutlesin ennist omaette, ...“

“Sellest kujuneb edukas üritus, kui ...“

“Ma sooviksin koguda siin uusi kogemusi...”

„Ma sooviksin siin tõsiselt tegeleda...”

„Ma sooviks, et me arutleks siin.....“

„Ma sooviks, et me siin ära prooviks...”

Lisa A 2 c

Osavõtjad lõpetavad laused varem ettevalmistatud kaartidel.

Kaardid näevad välja sellised:

.....

.....

.....

(1-3-7-reegel: mitte enam kui üks mõte kolmel real seitsme sõnaga)

Täidetud kaardid kleebitakse seinal või loengutahvlil oleva lause alla nii, et kõigile seitsmele lausealgusele ka erinevad lauselõpud lisanduvad.

Lisa A 2 d**Tutvumine ja üksteise kohta käiva info vahetamine**

Tutvumisprotsess ei kujuta endast vaid oma nimede ütlemist, vaid ka osavõtjate tausta tutvustamist.

Isik, kes antud täiendkoolitust läbi viib, tutvustab end lüümiku „*Skitseeritud kujutis*“ (Lisa A 2 e) abil. Järgnevalt saab iga osavõtja samasuguse A 4-möödus lehe teatud märksõnu sisaldava skitseeritud kujutisega. Osavõtjate seast moodustatakse paarid, kusjuures üks paar ei tohi moodustuda sama kooli õpetajatest. Osaleja A tutvustab ennast kujutises paiknevatele märksõnadele toetudes partnerile, kes olulisena näiva üles märgib. Protsessi korratakse eelnevalt osapooli vahetades. Seejärel tutvustab igaüks oma partnerit ka kõigile teistele. Sealjuures kasutab ta lauset: "Ma sain teada, et..." Tutvustataval isikul on võimalus esitatud andmeid lühidalt kinnitada või täiendada.

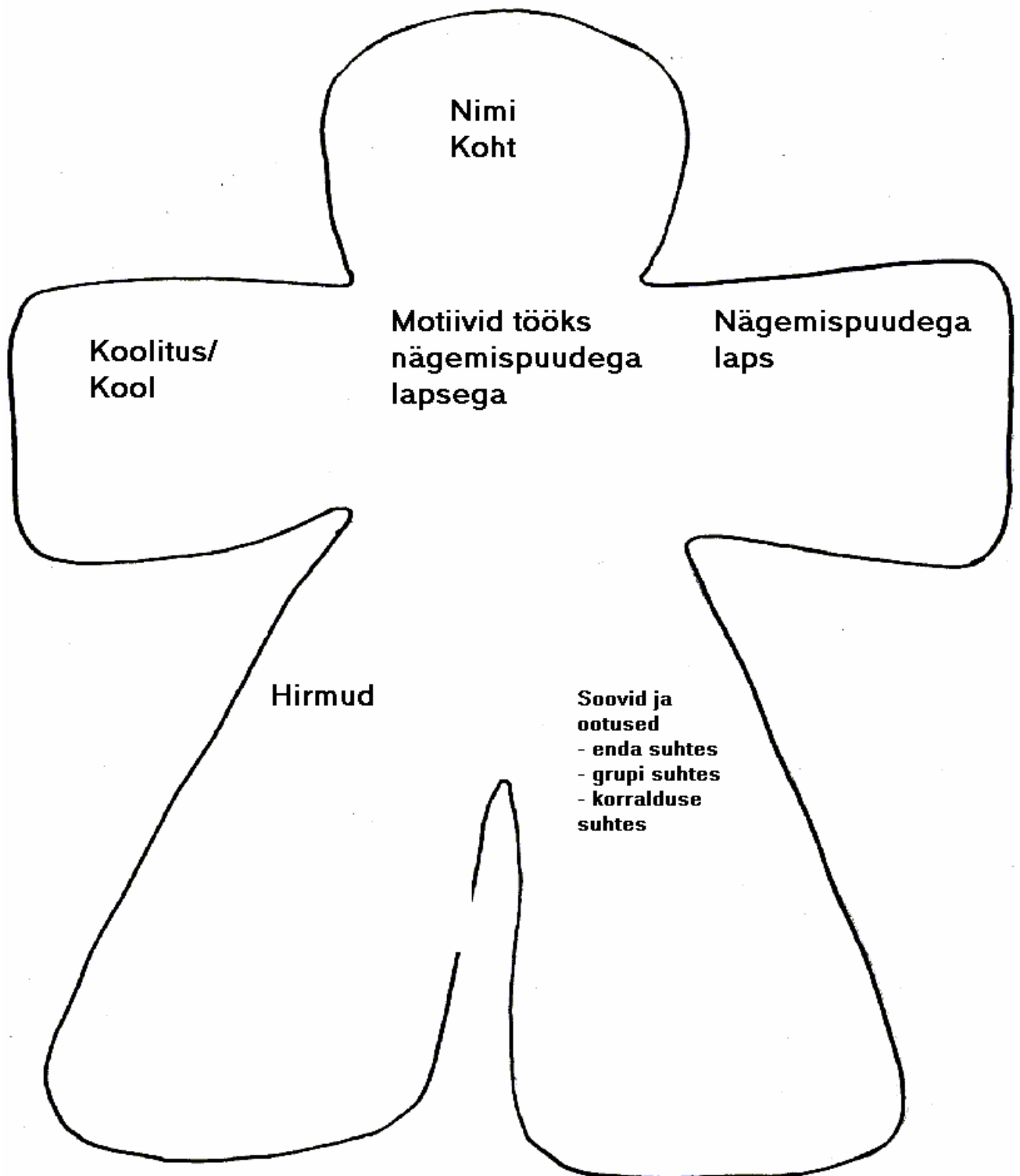
Nõuanne:

Tutvumise käik annab meile märku sellest, kuidas me ennast järgnevas koostöös tundma hakkame. Iga inimene omandab suhtlussituatsioonis vaid teatud informatsiooni (valiv tajus), millest ta omakorda annab edasi vaid endale tähtsana näiva osa. Teadmine, et tajus ja info edastamine alluvad koostööprotsessides samasugustele seaduspärasustele, võib välistada nii mõnegi valearusaama või mõistmatuse. Seetõttu rõhutatakse antud tutvumisprotseduuri käigus ka raami „Ma sain teada, et..." tähtsust. Mõlemad paarilised saavad sel viisil teada, mis tema enda poolt tähtsaks peetust ka partnerini jõudis.

Lisa A 2 e

Jaotusmaterjal

"Skitseeritud kujund"



Lisa A 2 f

Järgnevas grupitöös peaks ideaalis osalema kolm inimest, kes taas ei tohiks olla sama asutuse töötajad. Töö eesmärgiks on nimetada kaasatud õppe õnnestumiseks vajalikuna näivaid tegureid, samal ajal iga teguri tähtsust hinnates. Mõningad tegurid on koos tööjuhendiga ära märgitud ka töölehel (lisa A 2 g). Gruppide ülesandeks on kinnitada neile olulisena näivad faktorid ettenähtud kohtadele töölehel.

Osavõtjatele jagatakse täitmiseks ka teine tööleht (lisa A 2 h), millel on kujutatud sektordiagramm.

Grupi liikmed arutavad, kui olulised üksikud aspektid omavahelises suhtes olla võiksid ja jaotavad nn koogi seejärel vastava suurusega tükkideks.

Üks esindaja igast grupist riputab oma sektordiagrammi selleks ettenähtud kohale ja loeb üles kaks aspekti, mida grupp õppetöös nägemispuudega lastega kõige olulisemateks õnnestumise eeldusteks pidas.

Juhendaja võib tulemusi järgneval viisil kommenteerida:

- Ei ole olemas õigeid ja valesid tulemusi.
- Vastavalt üksikjuhtumi eripäradele on üksikud aspektid ka tähtsamad kui teised.
- Ei ole olemas empiiriliselt vettpidavaid uuringuid erinevate tegurite tähtsuse kohta nägemispuudega laste õppetöös.
- V. E. Bishopi poolt 1986. aastal USAs läbiviidud uurimuse „Identifying the Components of Success in Mainstreaming“ raames uuriti tavakoolides nägemispuudega õpilaste õppeprotsessis osalenud inimestelt, millised tegurid nende arvates kaasatud õppe puhul nägemispuudega laste ja noorukite õppeedukusele mõju avaldasid.

Lisa A 2 g**Sektordiagramm**

A 4 mõõdus lehele on tõmmatud suur ring. Kandke erinevad aspektid, mis teie arvates õppetöös nägemispuudega lastega olulised on, vastavalt tähtsusele ühte või mitmesse ringisektorisse. Näiteks:

- **õpetajate suhtumine nägemispuudega laste tavaõppesse kaasamisse**
- **kooli juhtkonna suhtumine**
- **abivahenditega varustatus**
- **tunnustus ja kiitus ... poolt**
- **õpetajate pühendumus**
- **sotsiaalne kompetents ... poolt**

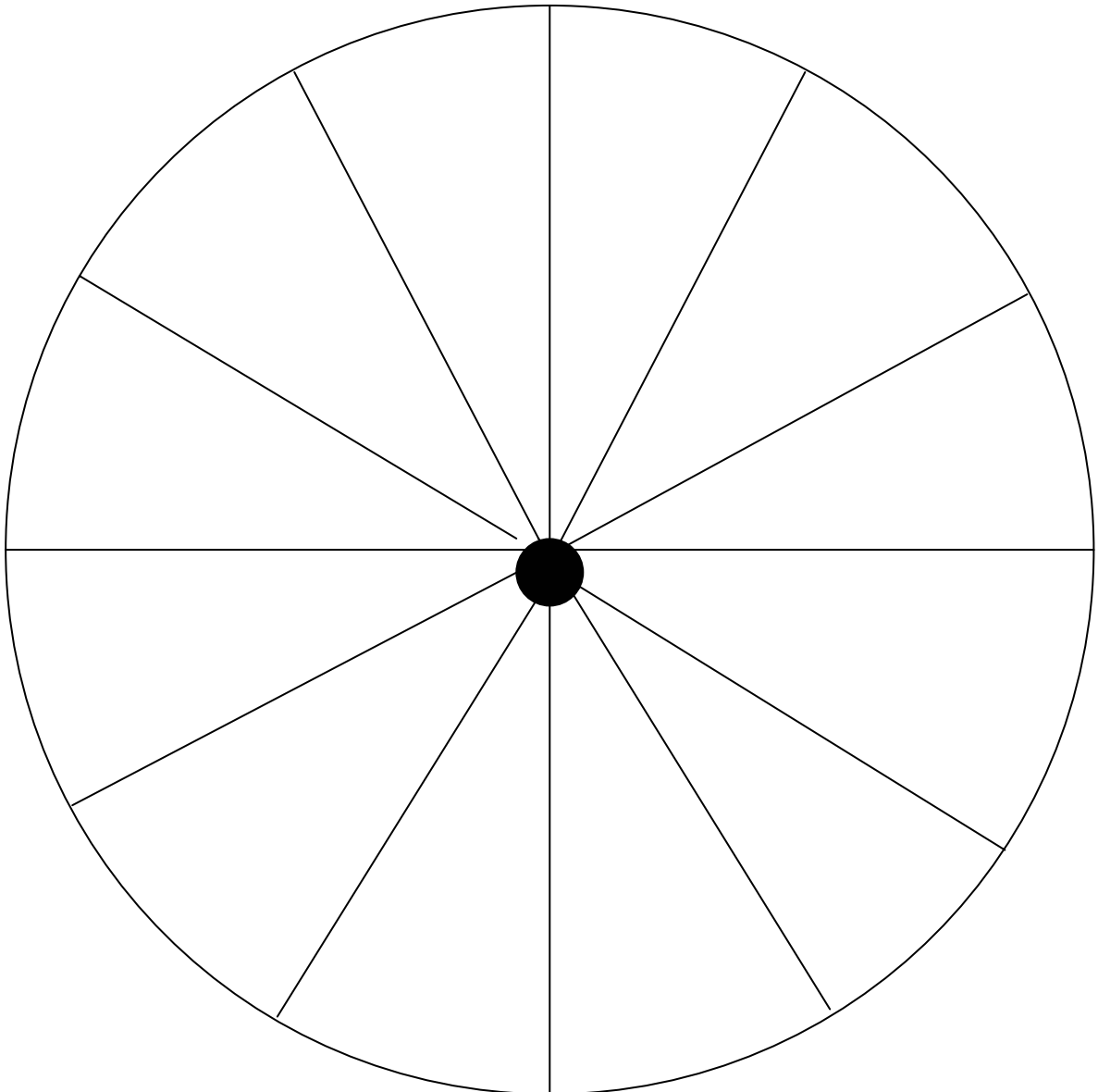
Kinnitage oma sektordiagramm tahvlile ja tutvustage seda auditooriumile.

Loetlege aspektid, mis Teile kõige olulisematenäsid.

Lisa A 2 h

Eeldused kaasatud õppe õnnestumiseks

"Sektordiagramm"



Lisa A 2 i

Lõik ühise õppetöö õnnestumisele keskendunud uurimusest.

Pimedate ja nägemispuudega õpilaste edukat tavakoolidesse kaasamist mõjutavad faktorid

Igaüks, kes on seotud tavakoolis õppivate nägemispuudega õpilaste õppeprotsessiga, seisab kahe olulise küsimuse ees: millal ja mis viisil aktiivselt sekkuda ning kuivõrd edukaks osutuvad rakendatavad meetmed. Uurimissituatsioon oli senini väga üldine; eriti just pimedate ja vaegnägevate laste pedagoogika valdkonnale oli iseloomulik varasemate empiiriliste uurimuste puudumine. Tänu V. E. Bishopi uurimusele "Identifying the Components of Success in Mainstreaming" sai märksa selgemaks, millistel tingimustel pimedate ja vaegnägevate õpilaste integratsioon edukaks osutub. Uurimuse eesmärgiks oli identifitseerida olulisemad edukust mõjutavad faktorid USA tavakoolides õppivatel nägemispuudega õpilastel. Uurimuse käigus paluti tavakoolides õppivate nägemispuudega laste õppeprotsessis osalevatel inimestel määratleda tegureid, mis nende arvates õpeedukusele mõju avaldavad. Uurimuses osales 88 pimedate või vaegnägevate laste õpetajat, 62 tavakooli õpetajat, 52 koolidirektorit, 56 nägemispuudega lapse vanemat ja 46 nägemispuudega õpilast. Küsitletavad pärinesid kaheksast erinevast osariigist. Vaheisikute kaasamise läbi tagati uurimuses osalenutele täielik anonüümsus.

Küsitletavad pidid esiteks vastama vabas vormis küsimusele: "Millest tuleneb Teie arvates tavakoolis õppiva nägemispuudega õpilase edukus?" ning teiseks järjestama hierarhiliselt küsitluslehel väljatoodud faktorid. Faktorid puudutasid nägemispuudega õpilast ennast, tema perekonda ning olukorda tavakoolis ja kogukonnas. Kolmandas osas pidid küsitluses osalenud kinnitama või ümber lükkama teises osas esitatud teguritest tulenevaid järeldusi, samas oli ka võimalik iseseisvalt järeldusi teha.

Järelduste tegemine

2. osa

Hierarhiline järjestus (märgistatud numbritega; USA näidisel olid märksõnad tähestikulises järjekorras; tõlkeversioonis on säilitatud sisust tulenev järjestus)

Nägemispuudega õpilast puudutavad faktorid

- 5 võime oma asjadega ise hakkama saada
võime grupisituatsioonis juhendeid järgida
õppeedukus (rahuldav või parem); kohanemisvõime ehk paindlikkus
- 4 piisavad algoskused (lugemine, kirjutamine, matemaatika)
nägemispuudega inimeste erioskuste piisav valdamine (punktkiri, abakus)
nägemisvõime
sobilik välimus
- 2 emotsionaalne stabiilsus
- 3 sõltumatus
intelligents (rahuldav või parem)
- 1 motivatsioon (ajend), isiksus
käitumine vabal ajal ja mängusituatsioonis
sotsiaalsed algoskused (võime lävida omaealistega nii gruppides kui isiklikul tasandil)
stabiilne nägemisvõime, liikumine

Nägemispuudega õpilase perekonda puudutavad faktorid

- 1 puude aktsepteerimine
koostöövalmidus planeerimise ja probleemide lahendamise juures
- 2 toetus nägemispuudega õpilase sõltumatusele
huvi koolielu vastu
huvi kooliväliste tegevuste vastu (kirik, kogukond jne)
- 3 realistlikud ootused
soodus ühiskondlik-kultuuriline keskkond

Tavakooli puudutavad tegurid

- 1 nägemispuudega õpilast aktsepteeriv ja temaga kontakti otsiv klassijuhataja
- 4 puuetega inimeste vajadusi piisavalt arvestavate töötingimuste ja spetsiifiliste abivahendite olemasolu
- 2 tugipersonali (pimedate ja nägemispuudega õpilaste õpetajad) kättesaadavus
- 3 tugipersonali kompetentsus
vaba suhtlus kooli ja lapsevanemate vahel
- 5 kaasõpilaste poolne aktsepteerimine ja suhtlemisvalmidus
direktori positiivne suhtumine
õpilase kodu lähedus koolile
hästisisustatud klassiruum

Kogukonda puudutavad tegurid

- 1 ligipääs teenustele (raamatukogu, rehabiliteerimisasutused, erinevad nägemispuudega inimeste asutused)
sobilik ühiskondliku transpordi süsteem
puuetega inimestele sobilike vaba aja veetmise võimaluste kättesaadavus (pargid, muuseumid, keeglirajad jms)

- 2 nägemispuudega laste võimalus osaleda kogukonna noorteorganisatsioonides (klubid, skaudid jne)
aktiivsete kodanikuühenduste toetus (Lions, Rotary, erinevad naisteühendused jms)

3. osa**Kõigi faktorite järjestus**

Faktor	Esinemis- tihedus	Õpilane	Kool	Perekond	Kogukond
Puudega õpilast aktsepteeriv ja tema vajadustega tegelev klassijuhataja	123,60		X		
Kaasõpilaste poolne aktsepteerimine ja suhtlemisvalmidus	102,00		X		
Sotsiaalsed algoskused	91,00	X			
Õppeedukus (rahuldav või parem)	88,67	X			
* Positiivne mina-pilt	84,67	X			
Sõltumatus	79,00	X			
Lapse puude perekonnapoolne aktsepteerimine	65,67			X	
Motivatsioon (ajend)	64,00	X			
Tugipersonali kättesaadavus	59,00		X		
Puuetega inimeste vajadusi piisavalt arvestavate töötingimuste ja spetsiifiliste abivahendite olemasolu	55,67		X		
* Konkurentsivõimelisus	41,33	X			
* Koolielus osalemine	33,67	X			
* Nägemispuude aktsepteerimine	32,67	X			
Nägemispuudega inimeste algoskused (punkkiri, abakus)	31,67	X			
* Normaliseerumine ("olla nagu teised lapsed")	30,33	X			
* oma võimaluste ärakasutamine	30,00	X			

* Võrdsed võimalused/ootused	27,00		X		
* Oodatud tulemused	25,67		X		
Piisavad algteadmised	24,67	X			
Vaba suhtlus kooli ja lapsevanemate vahel	24,00		X		
Liikumine	22,33	X			
* Perekonna valmidus toeks olla	20,00			X	
Emotsionaalne stabiilsus	19,67	X			
Direktori positiivne suhtumine	18,33		X		
* Teab, millal ta abi peab paluma	18,00	X			
* Realistlikud eesmärgid	13,33	X			
Realistlikud ootused perekonnale	12,33		X		
Vastutustundlikkus	12,00	X			
Isiksus	12,00	X			
Sõltumatus perekonnapoolne toetamine	11,67		X(?)		
Perekonna huvi koolielu vastu	11,33		X(?)		
Kohanemisvõime ehk paindlikkus	11,33	X			
Toetuspersonali kompetentsus	11,00		X		
* Aktsepteerimine/toetus	10,00				X
Intelligents (rahuldav või parem)	X				
Võime oma asjadega ise hakkama saada	X				

* pidev kontakt tavakooli õpetaja ja tugipersonali vahel		X			
Sobilik välimus	X				
* õppe alustamine juba algkoolist		X			
(Järgneb 15 faktorit)					
Nägemispuude raskus	X				
Hästisisustatud klassiruum		X			
Nägemisvõime stabiilsus	X				
(Järgneb 6 faktorit)					

* = küsitletute poolt lisatud faktorid

Valitud tulemusi

Arvamused, et nägemispuudega õpilased oma puudest tulenevalt iseenesestmõistetavalt rohkem tööd peavad tegema; et nad pidevalt oma isiklike asjaajamiste juures abi vajavad ning et klassijuhatajatel on võimalik ilma eriõpetaja abita saavutada nägemispuudega õpilase edukas integreerimine, osutusid lähtuvalt uurimusest valeks.

Uurimusest on võimalik teha kuus olulist järeldust. Esiteks: nägemispuudega õpilaste edukus tavakoolides on koostöö tulemus, kusjuures vastutust peavad ühiselt kandma nii kool, nägemispuudega õpilase pere kui nägemispuudega õpilane ise. Teine küsitlustulemustel põhinev laiahaardeline järeldus tuleneb suhtumiste olulisusest nägemispuudega õpilaste integreerimisel õppetöösse. Sõna "aktsepteerimine" esines kolmes enimnimetatud klassijuhatajat, kaasõpilasi ja õpilase perekonda puudutavas teguris. Veel enam, ka nägemispuudega õpilastelt endilt oodati, et nad oma puuet

"aktsepteeriks". "Normaliseerumist" (olla nagu teised lapsed) peeti samuti tähtsaks ning taolist käitumist oodati nägemispuudega õpilaselt igas situatsioonis (klassis, kodus, kogukonnas). Vajadust "hulka kuuluda" ei kitsendata küll üksikule nägemispuudega õpilasele, see näib aga olevat vägagi oluline nägemispuudega õpilaste grupile omistatav tegur.

Kolmandaks: vahetus seoses suhtumistega on suhtlemist hõlmavad faktorid. Enimnimetatud tegurite seas olid "sotsiaalsed oskused" ühed olulisematest, eriti kui need puutusid ühistesse ettevõtmistesse kaasõpilastega.

Teisel kohal kõigi faktorite seas oli klassikaaslaste poolne aktsepteerimine ja suhtlemisvalmidus. Bishopi järgi on kontakt nägemispuudega nooruki ja tema kaasõpilaste vahel eriti tähtis integreerumist soodustav asjaolu (nn *mainstreaming*).

Neljandaks: ka õppeedukust hinnati eduka integreerimise juures väga oluliseks. Nägemispuudega õpilased peaksid edasijõudmiseks suutma täita oma kaasõpilastega samu tingimusi. Nägemispuudega õpilase edasiviimist sümpaatiaktina ning vaid temapoolsete pingutuste, mitte hinnete tulemusena peeti puudega noore tulevast elu ning tema isikuomaduste arengut arvestades põhimõtteliselt vaeleks.

Viiendaks: kõik küsitletud grupid pidasid oluliseks nägemispuudega õpilase töövõime arengut. Kui nägemispuudega õpilased tahavad tavakoolis edukad olla, peavad nad võtma vastu väljakutse oma töövõimet parandada.

Järeldused

Tähelepanuväärne on, et pooled küsitletute poolt nimetatud faktoritest olid suunatud nägemispuudega õpilasele. Kuigi enamikku antud teguritest käsitletakse harilikult isikuomadustena (nt motiveeritus, emotsionaalne stabiilsus, vastutustundlikkus), on paljud neist ka õpitavad (nt organiseerimisoskus, iseseisvad töötehnikad, probleemilahendusstrateegiad, oskus oma huvisid defineerida/enesejaatamine). Uurimuse autori järgi on eripedagoogi vastutus selles valdkonnas tõenäoliselt varem arvatust suurem, kuna kõigi õpitavate oskuste näol on tegemist spetsiifiliste puuetega inimeste oskustega (mille õpetamisel rakendatakse ka spetsiifilisi tehnikaid). Siiski puudub ka USAs antud eesmärgiks vajalik õppekava; iga eripedagoog peab ise

leidma tee probleemile lähenemiseks. Bishop nõuab sobilike koolitusvormide väljatöötamist. Veel üks probleemitõstatustest tulenev järeldus on, et õpetajad peaksid nägemispuudega õpilasele kõrgemaid nõudmisi esitama. Nii saaks ajendada õpilasi töötama paremaid tulemusi silmas pidades.

Kolmas valdkond, kus Bishopi arvates on suur sekkumisvajadus, on eaküsimus. Varases eas algav suunamine olevat parim viis nägemispuudega laste integreerimiseks. Selle abil saavutatakse olulised eeldused integreerumiseks (iseseisvus, positiivne mina-pilt, sotsiaalne kompetents). Vastasel juhul peab laps kooliajal õppima asju, mida ta oleks ka juba varem omandada saanud. Mida varem algab suunamine, seda varem omandab laps ka vajalikud oskused.

Oluline probleem on suhtumiste muutumine. Kuna suhtumised on olulised tegurid integratiivsete õppemeetodite tulemuslikkuse tagamiseks, näib hädavajalik saavutada pedagoogide, perekondade ja kaasõpilaste seas positiivne ja aktsepteeriv suhtumine nägemispuudega õpilastesse. Võimalustena näeb Bishop siin Inservice training´ut, informatsiooniprogramme ja näitlikke vahendeid (tõenäoliselt peab uurimuse koostaja siin silmas koolitust nägemispuude tagajärgedest ning osalejate asetamist simulatsiooniprillide ja silmakatete abiga nägemispuudelise situatsiooni).

Lahkarvamus autori ja küsitletute nägemuste vahel tekkis vaid seoses küsimusega vastutusest sotsiaalse aktsepteerituse eest. 70% küsitletutest arvasid, nägemispuudega õpilane ise on sotsiaalse aktsepteerituse eest suuremal määral vastutav kui tema kaasõpilased. Uurimuse autor pöörab siinjuures tähelepanu asjaolule, et nägemispuudega õpilased loovad kontakte märksa harvemini kui nende kaasõpilased, mis on nende nägemispuude paratamatu tagajärg. Sotsiaalne kontakt on ühiskonnapoolse aktsepteerimise oluline alus ja eeldab seetõttu nägemispuudega õpilaste erilist suunamist, et nad oleks edaspidi võimelised iseseisvalt kujundama sotsiaalseid situatsioone teiste laste ja õpilastega. Niipalju siis Bishopi uurimuse tulemustest (Appelhans, P. 1980, 240).

Lisa A 2 j**Tagasiside sissejuhatava koolituseosa kohta****Minu jaoks oli see moodul**

- liiga pikk Kas Teil on ettepanekuid antud mooduli
 paras ajaliseks kujundamiseks?
 liiga lühike

Mis oli(d) Teie jaoks antud mooduli olulisim/olulisimad osa(d)?

.....

Milline (millised) osa (osad) oli(d) Teie jaoks mitteoluline/mitteolulised?

.....

Kas Teie sooviksite samalaadse täiendkoolituse juures teemaga tutvumise faasis

- | | | | |
|---------------------------------|-------------------------------------|--------------------------------|------------------------|
| <input type="checkbox"/> rohkem | <input type="checkbox"/> sama palju | <input type="checkbox"/> vähem | Iseseisvat tööd |
| <input type="checkbox"/> rohkem | <input type="checkbox"/> sama palju | <input type="checkbox"/> vähem | Tööd gruppides |
| <input type="checkbox"/> rohkem | <input type="checkbox"/> sama palju | <input type="checkbox"/> vähem | Ühistööd |

Teemat tutvustava osa meetodid on

- väga head head rahuldavad ebapiisavad

võimaldamaks osavõtjatel omavahel tutvuda ning ennast grupis, milles nad järgneva täiendkoolituse vältel koos töötavad

- väga hästi hästi piisavalt hästi mitte eriti hästi
tunda.

Soovite Te eelnevale veel midagi lisada?

.....

.....

.....

Kasutatud kirjandus

Appelhans, P.: Sehgeschädigte in allgemeinen Schulen – Beiträge zur Integrationsdiskussion 10 Jahre nach dem Kongress in Waldkirch. In: Menschenbildung im Zeitalter der Elektronik. Kongressbericht. XXX. Kongress für Sehgeschädigtenpädagogik 1980. VzFB, Hannover o. J., 235-252, ISBN 3-925413-02-2

Rabenstein, R.; Reichel, R.; Thanhoffer, M.: Das Methodenset. 5 Bücher für Referenten und Seminarleiterinnen (1. Anfängen, 2. Themen bearbeiten, 3. Gruppe erleben, 4. Reflektieren, 5. Konflikte. Hrsg. AGB – Arbeitsgemeinschaft für Gruppenberatung), Münster: Ökotopia, 1996, ISBN 3-925169-21-0

Soovitatav kirjandus

Appelhans, P.: vt eelpoolnimetatut

Bishop, V. E.: Identifying the Components of Success in Mainstreaming. In: Journal of Visual Impairment and Blindness, Vol. 80, No. 9 (1986), 939 – 946

Knoll, J.: Kurs- und Seminarmethoden. Ein Trainingsbuch zur Gestaltung von Kursen und Seminaren, Arbeits- und Gesprächskreisen. Beltz-Verlag. Weinheim und Basel. ⁹ 2001, ISBN: 3-407-36336-2

Rabenstein, R. *et al* s. o.